



Vara vänner och Hugo och Josefin

Två serier för vänskap och mot mobbning för åldern 5–10 år

Innehåll:

1. Inledning om båda serierna
2. *Vara vänner* – om programmen, s. 3
3. *Hugo och Josefin* – om programmen, s. 6
4. Program- och litteraturtips för barn och vuxna s. 10

1. INLEDNING

Hur säger man ifrån när någon är elak? Kan man vara taskig utan att förstå det själv? Varför är vissa så rädda för människor som är "annorlunda"? Varför finns det så ofta några som står bredvid och inte gör någonting när ett barn blir utsatt? Och framförallt: Hur ska man göra för att våga stå upp för sig själv eller för en kompis?

Mobbning är tyvärr ett ständigt aktuellt tema. De allra flesta samtal från barn till Bris handlar om mobbning och utanförskap.

När UR har undersökt vad skolorna frågar efter i ämnet har det visat sig att man önskar fler program för de yngre barnen, framför allt lågstadiet. I de åldrarna pratar man sällan om mobbning, men desto mer om utanförskap, ensamhet och förstås vad ett gott kamratskap är.

UR har gjort två serier för åldern 5–10 år om vänskap och mot mobbning – tv-serien *Vara vänner* och radioserien *Hugo och Josefin*.

Vara vänner är åtta tv-berättelser om empati, kompisskap och mod. Det handlar bland annat om att vara ny i klassen, att vara olik sina kompisar och att alltid hamna utanför. I berättelserna möter vi såväl offer och förövare som den som "bara" ser på. Historierna ser ut att få ett olyckligt slut – men just när man tror att filmen är slut stannar allt upp! I stället får karaktärerna frågan om de kunde ha handlat annorlunda. De får chansen att ge berättelsen ett bättre slut. Vi backar bandet och låter alla som är med vara lite schystare, lite modigare. I klassen kan man stoppa filmen vid det första, olyckliga, slutet och diskutera alternativa slut. Och sedan fortsätta att titta hur filmen slutar. Med ett bättre slut.

Hugo och Josefin är en uppläsning, med musik och atmosfärer, av Maria Gripes klassiska barnbok om de två barnen Josefin och Hugo. Josefin har längtat efter att börja skolan hela sommaren. Men redan första dagen förstår hon att det inte alls kommer att bli så roligt som hon hade trott. I tvåan finns Gunnel. Gunnel kan konsten att förakta. Bara hon tittar på Josefin, så isar sig blodet. Josefin förstår snart att hon aldrig kommer att duga som hon är. Men en dag dyker det upp en ny pojke i klassen. Han har konstiga kläder, pratar konstigt och täljer små trögubbar hela tiden. Det märkliga är att ingen är elak mot Hugo. Josefin kan inte tro att det är sant att Hugo vill vara hennes vän.

Likabehandlingsplan

Enligt lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av elever är alla skolor skyldiga att ha en likabehandlingsplan. Syftet med en likabehandlingsplan är att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling i skolan. Rektor, lärare och elever ska



Vara vänner och Hugo och Josefin

hjälpas åt att ta fram en likabehandlingsplan för att skapa en trygg skolmiljö. I planen ska det stå vad skolan ska göra för att alla elever ska behandlas på lika villkor oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Syftet med dessa program är:

- Att förebygga mobbning.
- Att motverka pågående mobbning.
- Att hjälpa barnen att skapa en större förståelse för vad mobbning är, hur det fungerar och vad man kan göra åt det.
- Att stödja barn att sätta egna gränser för när de upplever sig kränkta
- Att vara ett stöd i arbetet mot diskriminering och annan kränkande behandling av elever.



Marissa, Emelie och Roxanne



Dakota och Sam



Vara Vänner

8 x 10 min tv-program för åk 0–3

Manus och regi: Caroline Ginner, Johannes Berg, Henrik Ahnborg

Om tv-programmen:

Syftet med programmen är att förebygga kränkningar och mobbning bland barn genom att skapa diskussion om rätten att vara den man är och skyldigheten att respektera alla oavsett utseende, bakgrund och personlighet. Programmen vill också ge tittarna mod att stå upp både för sig själva och för andra, ge mod att skrika "NEJ!" ända från tårna, eller att gå till en vuxen och berätta om det är något som känns fel.

Filmerna är upplagda för att skapa diskussion: historierna i filmerna är skrivna så att de ska skapa frågor, tankar och få tittarna att själva vilja ändra i filmens manus. Historierna som belyser mobbare, mobbade, medlöpare, lärare som inte låtsas se eller orkar bry sig, omgivning som inte förstår, är alla skrivna med ett sorgligt eller dåligt slut. Men där man tror att det är slut stannar allt upp – och en speakerröst tar upp en diskussion med karaktärerna i filmerna om historiens förlopp och om hur man skulle kunna få historien att sluta lyckligare. Tanken är att man i klassrummet kan stanna filmen just här – och låta eleverna diskutera hur de tycker att de olika karaktärerna borde ha betett sig. Därefter fortsätter man att titta på filmen och får se hur manusförfattarna valde att sluta filmen – nu med ett bättre slut.

1. Ida är utfryst

Ida är åtta år och går i tvåan. Varje dag när hon går till skolan har hon ont i magen. Det är för att Agnes och Marissa aldrig låter henne vara med. De tisslar och tasslar bakom hennes rygg och suckar när hon frågar vad de gör. Just idag får Ida veta att Agnes ska ha disco på lördag. Alla i klassen är bjudna, alla utom Ida.

Att prata om:

- Hur ska man göra när man bjuder till kalas?
- Hur gör du om du är bjuden men inte alla?
- Ida vågar inte berätta för någon att hon inte får vara med Agnes och Marissa.
- Vem skulle du berätta för om du var ledsen?

2. Elliot är ny i klassen

Elliot är nio år och har just flyttat. Han tycker att det ska bli spännande att börja i en ny klass, men blir genast besviken. Ingen pratar med honom. När fröken berättar att de ska ha roliga timmen på fredag blir Elliot glad. Då vill han dansa, för det är det bästa han vet. Men hela dagen går utan att Elliot får några nya kompisar. Plötsligt känns det omöjligt att uppträda på roliga timmen.

Att prata om:

- Hur känns det att vara ny?
- Hur kunde de ha gjort för att få Elliot att känna sig mer välkommen?
- Hur skulle du ha gjort?



3. Maria har det jobbigt hemma

Maria kallas ibland för Skit-Maria av sina klasskompisar. De säger att hon luktar, att hon har smutsigt hår. Hemma hos Maria är det stökigt. Det är för att Marias mamma är sjuk och inte orkar göra så mycket. Aldrig gör de något kul tillsammans. Men det säger inte Maria i skolan. En dag bestämmer hon sig för att berätta något helt annat istället.

Att prata om:

- Varför väljer Maria att ljuga om vad hon har gjort i helgen?
- Hur ska man göra om man tror att någon i klassen har det jobbigt hemma?
- Maria vill inte berätta för någon att hon har det jobbigt hemma.
- Vem skulle du berätta för om du hade det svårt?

4. Varför är Ville så bråkig?

Ville får aldrig vara med och leka. Alla säger att han stör och förstör. De kallar honom "Ville sprattelgubbe", bara för att han har svårt att sitta stilla. Just idag tycker Ville att det enda som är roligt är att bygga parkeringshus. Men det får han inte för de andra barnen. Om Ville ska kunna vara med och leka måste han ha hjälp av någon vuxen.

Att prata om:

- Hur tror du det känns för Ville när han inte får vara med?
- Hur ska man göra om någon i klassen är svår att leka med?
- Hur kan man hjälpa till så att alla kan vara med och leka på sitt sätt?

5. Emanuel sviker sin kompis

Emanuel och Elvira är kompisar, men bara hemma. I skolan umgås de inte. Emanuel vill inte det eftersom han är rädd för att blir retad om han leker med en tjej. Elvira förstår inte hur han kan vara så snäll hemma, men så konstig i skolan. En dag råkar Elvira höra hur Emanuel skämtar med de andra killarna om hennes mamma.

Att prata om:

- Varför tycker vissa att det är konstigt att killar och tjejer leker tillsammans?
- Hur skulle du ha gjort om du var Elvira?
- Hur känns det när någon bara vill vara kompis hemma, och inte i skolan?

6. Benny är en mobbare

Benny är alltid arg i skolan. Han retas, slåss och förstör. Klasskompisarna tycker att han är jobbig, och fröken bara skäller. Men hemma är Benny ledsen. Där får han ofta skäll av sin pappa. Det är som om pappa inte tycker att Benny gör något rätt. Benny känner sig alltid värdelös och inuti honom växer en glödande klump av ilska.

Att prata om:

- Varför är Benny så arg?
- Vad händer inuti en om man aldrig får höra att man gör något bra?
- Hur ska man göra om någon ofta är arg i skolan och dum mot klasskompisarna?



7. Får Gabriel vara prinsessa?

Gabriel tycker om färgglada kläder, teater och musik. Det är det ingen av de andra killarna i klassen som gör. När klassen ska spela upp sin sagopjäsa vill Gabriel vara prinsessa. Men det tycker ingen annan att han kan vara. Hela klassen gapskrattar och fröken säger att det bara är flickor som kan vara prinsessor. Gabriel förstår inte varför det finns regler för hur tjejer och killar ska vara.

Att prata om:

- Varför skrattar klasskompisarna när Gabriel säger att han vill vara prinsessa?
- Varför blir man ibland retad om man vill göra något som inte alla andra gör?
- Finns det regler för hur killar och tjejer ska vara? Varför är det så?

8. Bella säger ifrån

Snälla Bella säger aldrig ifrån och hamnar aldrig i bråk. Men hon mår dåligt när hennes kompis Wilma retar Oscar i klassen för hans röda hår. Wilma kallar Oscar för "Rödluvan" och säger att det bara är på skoj, men Bella ser att Oscar inte tycker att det är roligt. När klassen har julpyssel går Wilmas skämt för långt.

Att prata om:

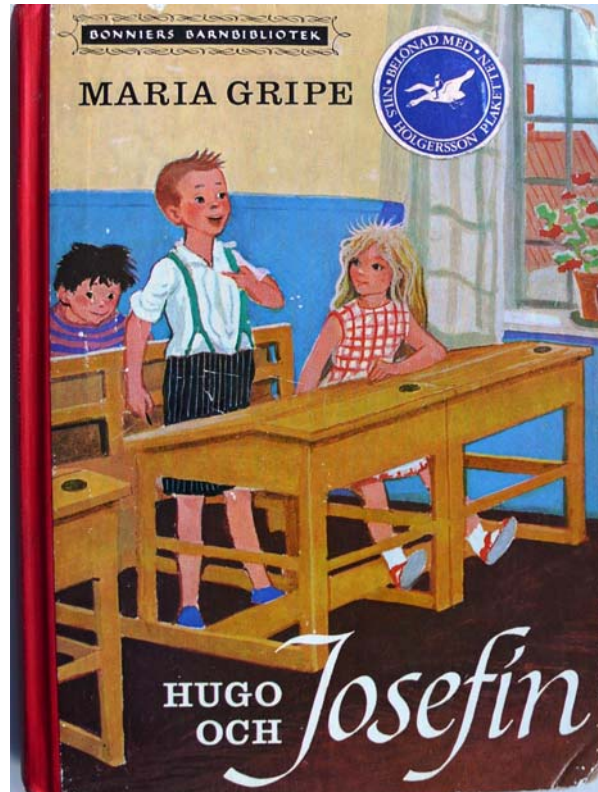
- Varför vågar Bella först inte säga ifrån?
- Hur ska man göra för att våga stå upp för någon som blir retad?
- Wilma säger att hon bara skojar när hon kallar Oscar för "Rödluvan"?
- När slutar ett skämt vara roligt?



Hugo och Josefin

10 x 12 min radio för 5–10 år

Jacob Ericksson läser Maria Gripes bok. Musik Ludvig Josephson. Regi Tove Jonstojj.



1: Allt är högtidlighet denna dag

Josefin har längtat hela sommaren efter att börja skolan. Men allt blir fel redan första dan. Det är fel fröken. Hon ser inte ut som en fröken. Hon ropar upp barnen. Men när hon kommer till Anna Grå är det ingen som säger ja. Det är det namnet Josefin hatar. Hon har bytt ut det mot Josefin för länge sen. Det är klart att det här inte är hennes riktiga fröken. Den riktiga skulle ha vetat att Anna Grå inte finns längre.

Att prata om:

- Hur kunde fröken ha gjort?
- Hur kunde Josefins mamma ha gjort?
- Hur trodde du att det skulle bli att börja skolan? Blev det så?

2. Jag föraktar dig

Josefin går ensam till sin första skoldag. På skolgården känner hon igen ett par flickor från klassen. De står tillsammans och ser tigande på henne. De klagar på hennes ryggsäck. På rasten står Gunnel och kastar ut godis till barnen. Plötsligt ropar hon på Josefin.



Vara vänner och Hugo och Josefin

Att prata om:

- Gunnel har hög status fast alla är rädda för henne, hur kan det vara så?
- Gör Josefin något fel?
- Hur skulle du ha gjort om du stod på Josefins skolgård den där morgonen?

3. En pojke på skolvägen

En morgon upptäcker Josefin att hon inte går sin skolväg ensam. Hon skyndar sig att hinna ifatt honom. Han går lätt framåtböjd och varken hör eller ser. Han täljer och säger inte många ord. Efter skolan kommer en flicka framspringande, hon heter Karin. Hon ger Josefin ett bokmärke. En röd blank rosenbukett, bara litet vikt nedtill.

– Här får du, för det är synd om dig, säger Karin.

– Nej det är det inte, säger Josefin.

Att prata om:

- Varför säger Karin att det är synd om Josefin?
- Varför säger Josefin att det inte är synd om henne?
- Hur kan man börja bli vän med någon?
- Kommer du ihåg hur du och dina närmaste vänner blev vänner?

4. Du heter väl aldrig Hugo Andersson?

En dag kommer plötsligt pojken från skogsvägen till klassen. Det är Hugo som ska börja. Han går med säkra steg fram till Josefin.

– Haj du, säger han och sträcker fram handen.

Josefin behandlas med viss vördnad sen Hugo kom. Det är ingen som ger sig på henne i hans sällskap. Till och med Gunnel håller sig i skinnet. Föraktet lyser fortfarande ur hennes ögon, men det händer inget. Ibland får Gunnel stå ensam med sina godispåsar. Hugo är inte intresserad. Det är lyckliga dagar.

Att prata om:

- Varför är ingen elak mot Hugo?
- Varför blir det bättre för Josefin när Hugo har kommit?
- Kan du berätta om en gång när du stod upp för en kompis?

5: Vill du ha mer GRÄDDMARÄNGTÅRTA?

Josefin ska på saftkalas till Karin. Det är en underbar brittsommardag. Josefin har present i ett fint paket med röda band. De sitter ute och äter allt gott som Karins mamma dukat fram. Det är som att sitta i paradiset och sväva. Plötsligt går Gunnel förbi med tunga matkassar. Karin och Josefin ropar med onaturligt hög röst: VILL DU HA MER GRÄDDMARÄNGTÅRTA? JA TACK!

Att prata om:

- Är det annorlunda att träffa klasskamraterna på andra platser än i skolan?
- Kan det "sitta i väggarna" att vissa behandlas illa och andra inte?
- Vad tror du Gunnel tänker?



6. Du ser inte klok ut

En dag väntar inte Hugo nere på vägen. Han är inte i skolan heller. Han är väl sjuk, tänker Josefin. Skolan är inte detsamma utan honom. Gunnel tar sakta makten igen. Hon pinar Josefin. Jag föraktar dig Anna-Panna. Josefin får en ny mössa. Det är fel på den. Du ser inte klok ut, säger barnen. Det ska vara en kant. Hugo är inte lik någon. Honom retar de aldrig. Man får aldrig vara bara nästan lik alla.

Att prata om:

- Vad är det för fel på Josefins mössa?
- Är det viktigt att köpa rätt saker och kläder?
- Varför kan Hugo se ut hur han vill utan att någon retar honom?

7. En hemsk hemlighet

Josefin kommer för tidigt till skolan en morgon. Berit och Majlis märker inte att hon sitter i korridoren. De snokar i frökens handväska som hänger på en krok utanför klassrummet. När de upptäcker Josefin blir de arga. Varför spionerar du på oss skriker Berit?

Att prata om:

- Varför blir Berit och Majlis arga på Josefin?
- Varför försöker plötsligt Majlis att vara snäll mot Josefin på rasten?

8. En restaurang med en sagoprins

Det är höstlov och Josefin får följa med Pappa Far till stan. Han ska gå en massa ärenden, och hon ska till tandläkaren och frisören. Utanför kyrkan stiger de på bussen. De gör sina ärenden var för sig, Pappa Far och Josefin. Sen ska de mötas på restaurangen. Josefin kommer först. Det är så fint därinne. Och de har en hovmästare. Han är alltså prins. Han har ett hov med sig. Det förvånar henne inte. Det är ju ett slott detta.

Att prata om:

- Josefin verkar inte träffa sin pappa så ofta?
- Tycker du att du träffar dina föräldrar tillräckligt?
- Varför berättar inte Josefin för sin pappa hur hon har det?
- Vem skulle du berätta för om du hade det svårt?
- Vad kan en vuxen hjälpa till med?

9: Ä du elak, direkt elak?

När Hugo inte är i skolan är de andra barnen elaka.

– Anna-Panna! Räcker det inte med att heta Grå? Ska du ha grå vantar också! Hit med dem.

Sorlet från de andra dämpas.

– Hit med dem sa jag!

Att prata om:

- Att ta någons vantar eller mössa är ganska vanligt, har du varit med om det? Vad hände?
- Hur ska man göra tycker du?
- Ibland säger barn "jag bara skojade" men det är inte roligt. Hur kan man våga säga till?



Vara vänner och Hugo och Josefin

Del 10: Oförklarliga druvor

Det är redan den nionde november. Och dagens namn är Anna. Men det vet inte Josefin, för de firar inte den dagen hemma. Hon vill ju inte heta Anna. Intet ont anande går Josefin till skolan denna dag. Men när de blå dörrarna öppnas och de tågar in i klassrummet får hon se något som kommer henne att blekna och bli blossande röd om vartannat.

Mitt på svarta tavlan har fröken ritat en blomsterkrans, mycket fin, men inuti den står med stora röda bokstäver det förskräckliga namnet Anna. Hugo bjuder på oförklarliga druvor

Att prata om:

- På julavslutningen känns allt bra. Hur kan det vara så?
- Har Josefins fröken förändrats tycker du? Hur?
- Har Josefin förändrats?
- Har klassen förändrats?
- Kan man lära sig något av den här boken, tycker du?



Program och böcker om vänskap och mobbning

Radio för barn:

Hugo och Josefin

Riktigt goda vänner och Ekorrens födelsedag (radioteater med musik)

Småsagor : Mina och Kåge (uppläsning med musik)

Småsagor: Min vän Jim (uppläsning med musik)

Kusin Vaken : Vara liten, vara stor

Baddräkten efter Åsa Storcks bok

Barnreportaget : Det är väl inget fel på mina tofsar

Barnreportaget : Jag förstod att jag gjorde honom ledsen

Barnreportaget : Vilja vara med, vilja va ifred

Radioskrivarklubben : Berättelser från Hunnebo – kamratskap och okamratskap

Sagor om mod

Stjärnstopp : Ska det föreställa ett leende?

Alla för en: Gränser

TV för barn:

Vara vänner

Banderoll : Mobbning, offer eller förövare

Banderoll : Mobbning, hur funkar det?

Banderoll debatt : Mobbning

Henrik – en tönt

Värsta bästa vänner!

Rättens riddare : Mobbning

Om du var jag

Radio för ungdom:

STOP Personligt

TV för ungdom:

Ramp : Mobbad

Ramp : Mobbare

Ramp : Medlöpare

Ramp : Skitsnack eller mobbning?

Ramp : Vem mobbar?

Ramp : Hur stoppas mobbning?

Radio för vuxna

Barnministeriet : Mobbad

Barnministeriet : En mobbads berättelse

Barnministeriet : Nätmobbad

Barnministeriet dokumentär : Marcus blev 14

Skolministeriet : Lärare som kränker elever

Skolministeriet : Nätmobbning och skolan

Skolministeriet : Mobbare



Vara vänner och Hugo och Josefin

Skolministeriet : Antimobbningsmetoder- till vilken nytta?

Skolministeriet : Hur stoppar vi mobbningen?

Skolministeriet : Farstametoden

TV för vuxna

Skarpa lägen : Utanförskap

Skolakuten : Helle Höiby stoppar mobbning

Skolakuten : Mobbning – Mobbning kan stoppas

Skolakuten : Mobbning – myter och verklighet (dansk film, går att köpa genom UR förlag)

Skolakuten : Mobbning – aldrig bara elevens ansvar

Skolakuten : Plågare och offer – ett spel om makt.

Uppdrag hälsa : Rädsla och utanförskap

Skolfront : Vart ska mobbarna ta vägen?

Skolfront : Skolans ansvar

Skolfront : Rasten – skolans laglösa land

UR-val – svenska som andraspråk : Hur tänker en mobbare?

UR-val – på lätt svenska : Livskunskap: Om mobbning

Om barn : André vill inte vara trött (textat på arabiska)

Tema: mobbning

Böcker för vuxna:

"Mobbning kan stoppas", Helle Höiby (2002)

"Empati", Dan Höjer (2007)

"Mobbad, det har vi inte märkt", Eva Larsson (2000.).

"Goda grupper med pedagogisk dramalek [90 övningar för alla åldrar som hjälper dig som ledare att lära känna din grupp, skapa god stämning, förebygga mobbning]" av Camilla Strömberg (2008).

"Att arbeta med skolans värdegrundsfrågor -idéer för problembaserat arbete" av Matts Dahlkvist (2006).

"Mobbning och människovärde" av Gunnar Höistad (2001) .

"Kompissamtal: kommunikation istället för tystnad eller våld" av Lars Edling (2002).

"Konflikthantering i skolan. Kamratmedling framför nolltolerans". Ingela Kolfjord (2009)